

Za obrazom II.

autorstvo: Šimon Chovan, Katarína Vido
kurátor: Adam Galko
grafický dizajn: Šimon Chovan
dizajn výstavných boxov: Peter Masár
produkcia výstavy: Jakub Dušan Gallo
hlavný organizátor: Turčianska galéria v Martine
spoluorganizátor: Gočárova galerie, Pardubice

diela zo zbierky Turčianskej galérie v Martine:

Janko Alexy, Andrej Barčík, Miloš Alexander Bazovský,
Martin Benka, Želmíra Duchajová-Švehlová, Ľudovít Fulla, Mikuláš Galanda,
Rudolf Krivoš, Olga Krýslová, Cyprián Majerník, Dezider Milly, Milan Thomka
Mitrovský, Oto Opršal, Ester Šimerová-Martinčeková, Dušan Šimko, Ivan Štubňa,
František Studený, Arnold Peter Weisz Kubínčan, Ján Želibský.

Predtým, ako sa
spoločne dostaneme za obraz a za-
čneme čítať príbehy za ním, predstavím vám
jednu z najstarších farieb ľudstva – oker.

Oker je prírodný pigment, ktorý vzniká z ílov a oxidov železa.
Ľudia ho poznali už pred desiatkami tisíc rokov. V praveku ho brali ako
dar zo zeme, ktorý nebol len obyčajnou farbou. Maľovali ním jaskyne,
rytiny na skalách a zdobili si ním telo. Používal sa aj pri pohreboch –
zosnulých posýpali červeným prachom, pretože pripomínal krv. Bol
znakom života, premeny, obnovy.

To všetko súvisí s rituálom. Rituál znamená opakovaný, sym-
bolický úkon, ktorý mal pre pravekých ľudí hlboký zmysel.

Rituál im pomáhal spojiť sa s prírodou, so spoločenstvom,
ako aj s tým, čo presahovalo bežný život – s tajomstvom smrti,
zrodenia, či s duchmi zvierat, ktoré lovili. Oker bol pri tom vždy
prítomný ako most medzi svetom ľudí a niečím nadprirodzeným.

Aj v modernej dobe sa umelci k tejto farbe vrátili. Slovenskí ma-
liari prvej polovice 20. storočia, ako napríklad Miloš Alexander
Bazovský, vnímali oker ako farbu domova. V jeho obrazoch ju
preto môžeme vidieť ako symbol slovenského vidieka. Bazovský
a jeho generácia chceli vo svojich dielach stelesniť rodnú zem.
Miesta, kde ľudia tvrdo pracovali na poliach, zápasili s kameni-
stou pôdou, a tiež prežívali malé radosti a víťazstvá. Pre našich
predkov bola zem nielen zdrojom jedla, ale aj zdrojom fantázie
– miestom príbehov, piesní a legend. Predstav si kraji-
nu hnedých dreveníc, zlatých políčok pod horami,
pracujúcich koscov, hrabačiek či drevoruba-
čov. Tento obraz krajiny sa stal pre umelcov
inšpiráciou, ako ukázať, kto sme a odkiaľ
pochádzame.

Obrazy krajiny však maliari
a maliarky nezazname-
návali s presnosťou
fotografa. Samotná
farba na maliar-
skom plátne pre
nich znamenala
viac ako skutoč-
nosť. Podobne
ako pre našich
pravekých pred-
kov bola farba
viac mágiou než

Od žltej k červenej a zase späť

pokusom
o zachyte-
nie reality.
Oker na
obrazoch mo-
derných umelcov
a umelkýň preto nie je iba
farbou pôdy. Niekedy sa stáva
farbou neba, oblakov, ba dokonca
aj samotných postáv. To ukazuje, že
oker nebol iba farbou. Bol to spôsob,
ako uchopiť svet a vyjadriť spojenie človeka so
zemou, s oblohou aj s ľudským telom.

A čo dnes? Šimon Chovan, súčasný umelec, pracuje
s okrom priamo. Pigment na svoje diela zbiera v Štiav-
nických vrchoch, neďaleko svojej rodnej dediny. Ide
o pozostatok banskej ťažby, kde sa kedysi ťažilo strieb-
ro a iné kovy. V zemi však zostali aj horniny so železom,
ktoré na vzduchu a vo vode zhrdzaveli a zmenili sa na krás-
ne žlté a červené okrové farby. Z toho, čo baníci považovali
za odpad, dnes Šimon opäť ťaží najstarší umelecký materiál.
V jeho tvorbe sa preto spája geológia s osobnou pamäťou, rituál
s vedou. Oker je preňho záznamom prehistórie, ale aj bránou
k predstavám o budúcnosti. V pôde nevidí len minulosť a stopy
predchádzajúcich generácií, ale aj odkaz pre tie budúce – pre deti
našich detí. Oker v jeho dielach tak nesie so sebou otázku: čo všetko
po sebe v zemi zanecháme? Vidíme to niekedy na opustených do-
moch či hrdzavejúcich plotoch – ako si príroda postupne berie späť to,
čo sme tu nechali. Aj diela Šimona Chovana rozprávajú príbeh o pre-
mene vecí – o tom, ako sa materiály rozkladajú, menia farbu, miznú,
ale zároveň otvárajú priestor pre niečo nové. Jeho sochy a objekty
z okru sú ako spojenie dávnych rituálov s našimi dnešnými obavami,
snami a technológiami.

Možno aj vy pri pohľade na túto farbu pocítite niečo iné. Niekomu pri-
pomína zem po daždi, inému starý dom, spomienku na leto či večerné
slnko. Nikdy sa asi presne nezhodneme, čo presne oker je a čo už nie.
Má mnoho odtieňov a významov – niekedy sa javí ako hnedý prach,
inokedy žiari zlatistým svetlom alebo sčervenie ako krv...
A práve v tom je jeho kúzlo: dokáže nás preniesť do minulosti, a na
chvíľu nás spojiť s pocitmi neznámeho pračloveka alebo prežívaním
moderného maliara Bazovského. Dokáže si nás podmaniť tu, na tomto
mieste. A možno nás cez našu predstavivosť dokáže doviestť až do
nejasnej budúcnosti.

Adam Galko

TURČIANSKA
GALÉRIA
V MARTINE

ŽILINSKÝ
KRAJ

GOČÁROVA GALERIE

PARDUBICKÝ
KRAJ

Gočárovu galerii
zřizuje Pardubický kraj.

fond
na podporu
umenia

Projekt podporil
z verejných zdrojov
Fond na podporu umenia

MINISTERSTVO
KULTURY

Projekt se uskutečňuje za
finanční podpory Ministerstva
kultury České republiky.

ZA OBRAZOM II.

